

Latvijas ornitoloģijas nozīmīgi notikumi un jubilejas 2016. gadā

RUSLANS
MATROZIS

Desmitajā (pēdējā) pārskatā par Latvijas ornitoloģijai nozīmīgākajām jubilejām un svarīgākajiem notikumiem tiek sniegta informācija par 34 notikumiem.

Pirms 140 gadiem...

1876. gada 11. aprīlī Ķeizu muižā dzimis baltvācu izcelsmes putnu pētnieks, kolekcionārs, ceļotājs un publicists **barons Haralds fon Loudons** (*Baron Harald von Loudon*). Desmit gadu vecumā (1886.g.) jaunais barons sāka krāt putnu olas skolas (un savai) kolekcijai, bet 20 gadu vecumā kolekciju paplašināja, uzsākot vākt arī putnu ādiņas, izbāžņus un citas medību trofejas. Aktīvi darbojoties vairāk nekā 30 gadu, barons uzskatāms par vienu no ornitoloģijas zinātnes aizsācējiem Latvijas teritorijā. Līdz 1914. gadam barons uzturēja plašus kontaktus gan ar Krievijas impērijas ornitoloģiem, gan vadošajiem Eiropas un ASV pētniekiem. Pirmā pasaules kara izskaņā (1918.g. beigās) kopā ar ģimeni emigrēja uz Vāciju, miris 1959. gada 1. janvārī Berlīnē. Jāatzīmē, ka 2015. gadā Latvijas Nacionālās bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļas fondos raksta autors ir atradis barona arhīvu (dienasgrāmatas, vēstules, gredzenoto putnu un kolekcijas aprakstus/katalogus, par periodu no 1886. līdz 1918.g.), par kuru ornitoloģiskajai sabiedrībai līdz šim nebija zināms. Lasi vairāk: Matrozis 2006a, Matrozis 2013.

Pirms 130 gadiem...

1886. gada 31. augustā Jaunbrenģuļu muižā dzimis baltvācu izcelsmes putnu pētnieks **Nikolajs fon Tranzē** (*Nikolai von Transehe*). Zināmā mērā pateicoties barona Haralds fon Loudona atbalstam, kas dzīvojis samērā netālu un veicinājis viņa interesi par putniem, arī N. fon Tranzē savas dzīves aktivitātes veltījis putnu pētišanai (gredzenošanai, fenoloģijai), popularizēšanai un aizsardzības veicināšanai. Tranzē ir viens no retajiem baltvācu izcelsmes pilsoņiem, kas palicis Latvijā pēc Pirmā pasaules kara, aktīvi darbojies kā mācībspēks Latvijas Universitātē (turpmāk – LU), publicējis daudzus rakstus un grāmatas par Latvijas putniem, aktīvi lasījis lekcijas par putniem vācu un latviešu valodā. 1925. gadā dibinājis un līdz 1939. gadam vadījis Latvijas Ornitoloģijas centrāli. Uzskatāms par Latvijas ornitoloģijas līderi 20. gs. 20.–30. gados. 1939. gada rudenī bija spiests emigrēt ar ģimeni uz Vāciju (faktiski – Vācijas armijas okupēto Poliju), miris 1969. gada 29. septembrī Honerdingenā (Vācijas Federatīvajā republikā), apglabāts Meinerdingenes draudzes kapos. Lasi vairāk: Matrozis 2006b.

Nikolajs fon Tranzē, Honerdingenā, 1961. gads.

Foto no Ģ.Kasparsona arhīva

Pirms 90 gadiem...

1926. gadā no 24. līdz 29. maijam Kopenhāgenā notika **6. Starptautiskais ornitoloģijas kongress**. Jāatzīmē, ka iepriekšējais – 5. kongress notika – 1910. gadā Berlīnē, bet Pirmā pasaules kara dēļ nākamais kongress tika sasaukts tikai pēc 16 gadiem! Latviju tajā pārstāvēja (tika komandēts) Latvijas Universitātes asistents Dr. Nikolajs fon Tranzē, kas Eiropas putnu pētniekiem prezentēja informāciju par neseno nodibinātās Latvijas Ornitoloģijas centrāles darbības uzsākšanu un pirmajiem rezultātiem (Transehe 1929).

1926. gada 26. jūnijā Salacgrīvā dzimis putnu vērotājs **Uldis Lipsbergs** (ievērojamā putnu pētnieka Jura Lipsberga (dz. 1939) vecākais brālis). Jau 1941. gadā uzsācis putnu vērošanu Salacgrīvas jūrmalā un savu novērojumu pierakstīšanu. 1949. gada 25. martā kopā ar ģimeni tika izsūtīts uz Sibīriju (Tomskas apgabala Kargasokas rajonu), Latvijā atgriezies 1956. gadā. Līdz mūža beigām dzīvojis Salacgrīvas Lauteros, strādājis par zvejnieku, vienlaikus veicis putnu vērošanu, atstājis vērtīgus pierakstus par putnu fenoloģiju, vācis gredzenoto putnu atradumus no vietējiem iedzīvotājiem, nodarbojies ar dabas un ainavu fotografēšanu. Miris 1999. gada 3. jūlijā Lasi vairāk: Ozoliņa 1997.

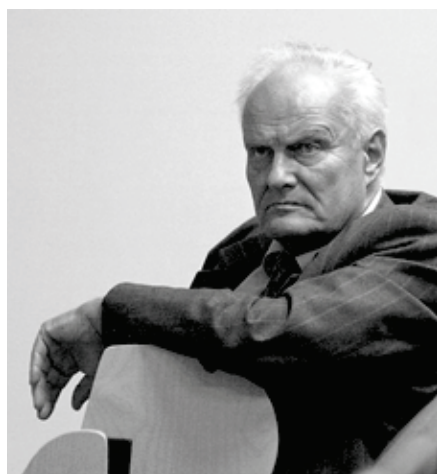
Pirms 80 gadiem...

1936. gada pavasarī publicēts viens no Latvijas ornitoloģijas pamata darbiem – LU privātdocenta Nikolaja fon Tranzē un ārsta. Dr. Reiņa Sināta (1910–1964) kopdarbs – **grāmata “Latvijas putni”** (ar 35 tabulām, t.sk. 27 krāsainām, aprakstītas 323 putnu sugas), ko publicēja Mežu departaments. Šo grāmatu nākamajās desmitgadēs aktīvi izmantoja putnu pētnieki, mežsargi un citi interesenti, bet arī

mūsdienās tā nav zaudējusi savu vērtību, jau kā vēsturisks apkopojums. 1998. gadā ASV tika izdots šīs grāmatas faksimiliespiedums (Sināte 1998).

1936. gadā publicēta Skolu muzeja taksidermista Kārļa Griguļa populārzinātniskā brošūra par putniem (Grigulis 1936), kura izdota kā bezmaksas pielikums žurnāla "Latvijas jaunatne" maija numuram (7900 eks. metienā).

1936. gada 18. septembrī Rīgā dzimis ievērojamais ornitologs **Jānis Vīksne**. Kopš 1950. gada visu savu mūžu profesionāli nodarbojas ar putniem. 1960. gadā absolvējis Latvijas Valsts universitātes Bioloģijas fakultāti (turpmāk LVUBF), ar diplomdarbu par Latvijas kaijveidīgo putnu migrāciju pēc gredzenošanas datiem (Vīksne 1960), bet pēc astoņiem gadiem Tartu aizstāvējis disertāciju par lielā ķīra ekoloģiju (Виксне 1968). Aktīvs putnu gredzenotājs (1950–2011, apgredzenojis 44 967 putnus). No 1960. līdz 2015. gadam strādājis Latvijas Universitātes Bioloģijas institūta Ornitoloģijas laboratorijā (turpmāk – LUBIOL; 1981.–2015. g. – par vadītāju). Viens no ziņošākajiem lielā ķīra pētniekiem Eiropā, līderis šīs sugas pētīšanā PSRS mērogā. Ir bijis kaislīgs mednieks un putnu medību speciālists. Viens no LOB dibinātājiem un ilggadējs priekšsēdētājs/

Jānis Vīksne 1. Eiropas gulbju pētnieku konferencē, Daugavpils Universitātē, 09.10.2008.

Foto: R. Matrozis

prezidents. 2014. gadā apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeņa 4. pakāpi. Miris Rīgā 2015. gada 13. februārī. Lasi vairāk: Anon 2006, Gulbe 2007.

Pirms 70 gadiem...

1946. gada janvārī tika dibināta **Latvijas Ornitoloģijas stacija**¹ – sabiedrisks veidojums ar mērķi piesaistīt brīvprātīgus līdzstrādniekus, koordinēt un veicināt putnu gredzenošanu un pētīšanu padomju okupācijas pirmajos gados². Aktīvi stacija darbojas līdz 1957. gadam, kad tika nodibināta LUBIOL, kas institucionāli pārņēma šo funkciju. Šajos gados stacijas darbībā dažādā veidā piedalījušies ap 160 cilvēku. Stacijas paspārnē 1946. gadā atjaunota putnu gredzenošana Latvijā, Pierīgas mežos uzsākti **dobumperētāju putnu pētījumi** (1946.–1947. g. tikai mēģinājumi, bet ar 1948. g. iegūts neliels finansējums, kas ļāva paplašināt pētījumus) (Vīksne 2005), kas aktīvi turpināti līdz 1956. gadam (Спурис и др. 1958), kā arī vākta informācija par gājputnu atlidošanu (Тауриньш, Михельсон 1951) un veidoti jauno naturālistu pulciņi.

Pirms 60 gadiem...

1956. gadā no 20. līdz 24. janvārī Ļeņingradā tika rīkota **Vissavienības Ornitoloģiskā konference**, kas bija veltīta ievērojamā krievu ornitologa Mihaila Menzbira (Михаил Александрович Мензбир, 1855–1935) nāves 20. gadadienas piemiņai. No Latvijas tajā piedalījušies teju vai visi toreiz aktīvie putnu pētnieki (K.Vilks, E.Tauriņš, H.Mihelsons, J.Vīksne, A.Ūdriņa, u.c.) (Podnieks 1956; Vīksne 2005). Veiksmīga šīs konferences norise veicināja līdzīgu sanāksmju turpināšanu PSRS mērogā arī turpmākajos gados – 35 gadu periodā (1956.–1991. g.) notika desmit konferences, bet pēc impērijas sabrukuma postpadomju valstu ornitologi neregulāri

1 Sākotnējais nosaukums – Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Mežsaimniecības zinātniskās pētniecības institūta ornitoloģijas stacija.

2 No 1925. līdz 1944. gadam putnu gredzenošanu organizēja un regulēja līdzīga sabiedriskā organizācija – Latvijas Ornitoloģijas centrāle, kura tika likvidēta 15.01.1946.

Putnu gredzenotājs Varis Liepa (dz. 1940. g.) pie putnu būriša, Krievupes mežniecība, 1955. g.

Foto no L. Izotova arhīva

rīko līdzīgas konferences Ziemeļū Eirāzijas valstu reģiona mērogā (Ковшарь и др. 2015).

1956. gada 12. februārī Rīgā dzimis putnu pētnieks **Jānis Priednieks**. No 1969. līdz 1973. gadam vasarās strādājis Engures stacionārā, kur palīdzējis veikt putnu pētījumus. Aktīvs putnu gredzenotājs (1969.–2003. g., 12 243 apgredzenoti putni). 1979. gadā absolvējis LVUBF ar diplomdarbu par putnu nakts migrācijām (Priednieks 1979). Periodā no 1979. līdz 1982. un no 1985. līdz 1987. gadam strādājis par LVU Zooloģijas muzeja (turpmāk – LVUZM) vecāko laborantu. Pirmā Latvijas ligzdojošo putnu atlanta (1980–1984) darba vadītājs un viens no aktīvākajiem projekta datu vācējiem (Priednieks u.c. 1989). No 1982. līdz 1985. gadam mācījis aspirantūrā un 1987. gadā Maskavā aizstāvējis disertāciju par putnu teritoriālo izvietojanos un skaita noteikšanu (Приедниекс 1987). Kopš 1993. gada LU Bioloģijas fakultātes mācībspēks, 1994. gadā ievēlēts par docentu, 1999. gadā par asociēto profesoru. Kopš 1992. gada Latvijas

oficiālais delegāts Eiropas Putnu uzskaišu padomē (EBCC). Viens no LOB dibinātājiem 1985.gadā un LOB prezidents kopš 2012.gada Vairāk lasi šā paša žurnāla "Putni dabā" numura 27. lpp.

1956. gada 19. aprīlī Pūrē dzimis putnu taksidermists un kolekcionārs **Valdis Roze**. Putnu vērošanu uzsācis 1970. gadā, putnu gredzenotājs (1973–2003), viens no reto putnu vērošanas kustības aktīvākajiem dalībniekiem Latvijā 20.gs. beigās (1980.–2000. gados), darbojies Latvijas Ornitofaunistikas komisijā. Labākais putnu taksidermists un putnu olu speciālists (oologs) Latvijā! Daudzus gadus strādājis Ogres meža tehnikumā, viņa darinātie putnu izbāžņi veido Latvijas Dabas muzeja un LU Zooloģijas muzeja kolekcijas (pēc mākslinieciskās kvalitātes) vērtīgāko daļu, vairāku ornitoloģisku rakstu autors un līdzautors (1984–2001).

1956. gada 24. oktobrī Jaunjelgavā dzimis putnu pētnieks **Agris Celmiņš**. Jau kopš bērnības interesējies par putniem, ornitoloģiskie pieraksti ir kopš 1978.gada, aktīvs putnu gredzenotājs (1980–2004, apgredzenojis 27 171 putnu). 1984.gadā absolvējis Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Mežsaimniecības fakultāti. No 1984. līdz 1990.gadam strādājis LUBIOL, kur vairākus gadus vadījis Papes ornitoloģiskās stacijas darbību un veicis intensīvu niedrāju kauču gredzenošanu projekta "Acroproject" ietvaros (sk. tālāk – par 1986.g.). Daudzus gadus darbojies Latvijas Ornitofaunistikas komisijā (1985–2003), daudzu pētniecisku un faunistisku publikāciju autors vai līdzautors. Sākot ar 20.gs. 90. gadiem pievērsies reto putnu vērošanai un putnu vērošanas kā hobija popularizēšanai, tieši šajos gados aktīvi nodarbojies ar ārzemju putnu vērotāju ekskursiju organizēšanu un vadīšanu Latvijā, bet 1999. gadā izveidojis interneta vietni "Putni Latvijā un pasaulē" (Celmiņš 2000), ietverot īsu faunistisku un fenoloģisku informāciju par visām Latvijas teritorijā sasto-

pamajām putnu sugām, ar laiku sugu sadaļas papildinātas arī ar putnu balsīm un fotogrāfijām. 2000. gadā izveidojis elektronisku ziņu grupu "Putni" (aktīvi darbojās līdz 2008.g.), ar kuras palīdzību vācis ziņas par reto putnu novērojumiem Latvijas teritorijā. Sezonālie pārskati par reto putnu novērojumiem regulāri tika publicēti žurnālā "Putni dabā" (18 publikācijas, 2000–2007). Līdz šim brīdim interneta resurss "Putni Latvijā un pasaulē" ļoti bieži tiek izmantots gan no putnu vērotāju, gan arī no citu interesentu puses. Resursa darbība ļoti veicināja putnu vērošanas kustības straujāku attīstību Latvijā 2000. gados. Lasi vairāk: Anon 2002, Aleksandrov 2003.

1956. gada beigās tika publicēts **Latvijas mugurkaulnieku noteicējs**, kurā sadaļu par putniem rakstījis teriologs un ornitologs Egons Tauriņš (1907–1989). Šis noteicējs veidots vairāk ar mērķi noteikt putnus, turot rokā, veicot mērīšanu un salīdzināšanu pēc zīmējumiem (Tauriņš 1956). Līdz pat 20.gs. 70. gadiem daudzi putnu vērotāji un pētnieki kopā ar binokli un piezīmju grāmatiņu līdzī nēsāja arī medību bisi, lai varētu nošaut viņus "interesējošos putnus". Putnu noteicējs pēc "Pētersona" metodes³ Latvijā izdots 1969.gadam (Baumanis, Blūms 1969).

Pirms 50 gadiem...

1966. gadā LUBIOL uzsākti **putnu orientēšanās pētījumi**, kas aktīvi turpinājušies līdz 20.gs. 90. gadu beigām. Lasi vairāk: Михельсон, Блум, Бауманис 1978; Liepa 2010.

1966. gada 15. septembrī ar LPSR Ministru padomes lēmumu Latvijā augu aizsardzībā tiek **aizliegts iz-**

mantot toksisku insekticīdu DDT (jeb dustu, kas ir ilgnoturīga toksiska ķīmiskā viela, kura uzkrājas dzīvu organismu audos) (Teivāne 2002). Kā bēdīgu piemēru varētu minēt apstākli, ka tieši šīs vielas ietekmē Latvijas (un kaimiņu reģionos) lielo piekūnu *Falco peregrinus* ligzdojošā populācija ir izzudusi jau 20.gs. 70. gadu vidū (pēdējās zināmās ligzdas Latvijā atrastas 1969. un 1974.g.) (Vilks 1986) un līdz šim nav atjaunojusi savu ligzdošanas areālu Latvijā. Padomju gados daļa no palikušā DDT aprakta zemē nēnoteiktās vietās, un ar laiku bīstamā viela atkal nonāk apkārtējā vidē, apdraudot putnu veselību (Ambote 2015).

1966. gada 4. oktobrī LVUZM darbinieki Jānis Baumanis (1940–2006), Pēteris Blūms (dz. 1938) un, vēlāk, arī students Jānis Baltvilks (1944–2003) rīkoja **putnu ķeršanas akciju ar tīkliem Papes ciemā**. Piecu dienu laikā noķerti 517 putni, gredzenošana turpinājās, kamēr beidzās gredzeni, jo nebija cerēts noķert tika daudz putnu (Baumanis 1986). Šis notikums kļuva par sākumu "Papes ērai" putnu migrācijas pētniecībā Latvijā! Pēc 20 gadiem, 23.–24.08.1986., Papes stacijā notika jubilejas pasākums, kurā piedalījās 64 dalībnieki, tajā skaitā arī pētnieki no citām PSRS republikām (Baumanis 1987). Stacija darbojas līdz mūsdienām.

1966. gadā publicēta **populārzinātniskā grāmata "Latvijas dzīvnieki"** (Z.Spura redakcijā, 7000 eks. metiēnā). Putnu sadaļu rakstījis ornitologs Ģirts Kasparsons (Kasparsons 1966). Otrais un papildinātais šīs grāmatas izdevums iznācis 1974.gadā ar nosaukumu "**Latvijas dzīvnieku pasaule**" (Spuris 1974, jau 40 000 metiēnā!). Abās grāmatās publicētas tikai vietējo putnu fotogrāfu: V.Šmita (1912–1989), G.Lejiņa (1914–1994), A.Priediša (1928–2014), Ģ.Kasparsona (1933–2015), M.Kundziņa (dz.1936), V.Klimpiņa (dz.1937), E.Zundes u.c. melnbaltās un krāsainās fotogrāfijas.

³ Rodžers Petersons (*Roger Tory Peterson, 1908–1996*) – ASV naturālists, ornitologs un mākslinieks, kas 1934.g. publicēja ASV putnu noteicēju, kurā putni tika attēloti salīdzinošā veidā un kurus varēja noteikt, vērojot no attāluma (nevis pēc putna izmēriem un krāsas, turot rokās). Šāda putnu noteikšana bija revolucionārs solis, un putnu vērotājiem parādījās iespēja vērot un noteikt putnus, tos netraucējot, turot rokās binokli, nevis medību bisi! 1954.g. R.Petersons sadarbibā ar britu ornitologiem izdeva pirmo šādu Eiropas putnu noteicēju.

Pirms 30 gadiem...

1986. gadā ornitologs Andris Avotiņš (dz. 1966) uzsāka regulārus pūču pētījumus Austrumlatvijā (Avotiņš 1990, 1999; Авотиньш 1990a, 1990b; Avotiņš, Ķemlers 1993; u.c.), ar laiku izveidojot interesentu grupu, kura aktīvi ar pūcēm Latvijā darbojas līdz mūsdienām (A.Avotiņš jun, G.Grandāns, U.Ļoļāns, u.c.).

1986. gadā PSRS teritorijā notika koloniāli ligzdojošo putnu (zivju gārņu, kaiju un zīriņu) uzskaitē. Latvijā šādā uzskaitē piedalījušies ap 50 dalībnieku (arī daudzi LOB biedri), pārbaudītas vismaz 210 iepriekš zināmas un potenciālas koloniāli ligzdojošo putnu sugu ligzdošanas vietas. Uzskaišu laikā iegūta vērtīga informācija par 10 sugu koloniju izvietojumu un skaitu, to skaitā vēsturiski lielākais lielā ķīra (*Larus ridibundus*) populācijas novērtējums Latvijā – ap 110 000 ligzdojošo pāru (119 kolonijās) (Vīksne, Janaus 1989).⁴

1986. gadā no 22. līdz 29. jūnijam LUBIOL vadītājs Jānis Vīksne piedalījies 19. Starptautiskajā Ornitologu kongresā Kanādā, kā viens no 4 delegātiem no PSRS (Vīksne 1987).⁵

1986. gada vasarā ornitologs Agris Celmiņš pievienojies starptautiskajai niedrāju ķauķu pētīšanas programmai “Acroproject”, uzsākot intensīvu ķauķu gredzenošanu Papes ezerā. Ķauķu gredzenošana notika līdz 1990.gadam (Celmiņš 1988, 1990; Цельминьш 1989).

4 Jau 29.03.1986. LOB kopsapulcē J.Vīksne aicināja piedalīties šajā uzskaitē. No aktīvākajiem brīvprātīgajiem dalībniekiem atzīmēti Ģirts Strazdiņš (dz. 1968), Mārcis Leja (dz. 1964), Vladimirs Smislovs (dz. 1970), Zigrīda Jansone (dz. 1937), Igors Deņisovs (dz. 1960), Aldis Verners (dz. 1956) un Māris Čauns (1934–1991) (Vīksne, Janaus 1989).

5 17.02.2000. LOB 15. jubilejas svinībās (LOB biroja) J.Vīksne stāstīja, ka šajā kongresā padomju ornitologs Vladimirs Flints (1924–2004), iepazīstinot kolēģus ar pārstāvi no Latvijas, ir minējis, ka šis ornitologs ir no mazās valsts, kuru PSRS okupēja 1940.g. Tajos gados šādas informācijas pasniegšana varēja būt par pamatu vājšāšanai no Valsts Drošības komitejas puses.

1986. gada no 16. līdz 20. decembrim Ļeņingradā notika 9. Vissavienības Ornitoloģiskā konference un I. (arī pēdējais) Vissavienības Ornitoloģijas biedrības (turpmāk – VOB) kongress. Abos pasākumos no Latvijas piedalījušies 23 dalībnieki, Latvijas ornitologs Kārlis Vilks (1900–1993) ievēlēts par VOB Goda biedru⁶, bet J.Vīksne – par VOB Centrālās padomes prezidija LOB pārstāvi (Vīksne 1989).

1986. gads bija ražīgs ornitoloģisko publikāciju ziņā, tika izdotas četras svarīgas grāmatas par putniem un to pētījumiem Latvijā. Publicētas ilggadēja putnu vērotāja un gredzenotāja Kārļa Vilka “Atmiņas par putniem” (Vilks 1986; 20 000 eks. metienā), tā laika labākais pašmāju putnu fotogrāfs Viesturs Klimpiņš publicēja lieliski noformētu fotoalbumu “Latvijas putni” (Klimpiņš 1986, latviešu, krievu un angļu valodā; izdots izdevniecībā “Avots”, iespiests Vācijas Demokrātiskajā republikā, Erfurtē). Publicēti divi zinātniski apkopojumi: Engures ornitologu grupa publicēja pārskatu par ilglaicīgajiem ūdensputnu pētījumiem Engures stacijā (Михельсон и др. 1986; 800 eks.), savukārt Baltijas ornitologi publicēja rekomendācijas ornitoloģiskajam monitoringam (Приедниекс и др. 1986; 1000 eks.). Šajā gadā no angļu valodas tulkota un latviski izdota britu zoologa Morisa Bērtona (*Maurice Burton*) grāmata “Putnu dzīve” (oriģinālais izdevums 1972.g., tulkojis ornitologs P.Blūms) un vācu zoologa Bernharda Grzimeka (*Bernhard Grzimek*) klasiskais darbs “Savvaļas dzīvniekiem nav patvēruma” (65 000 eks. metienā, oriģinālais izdevums 1954.g.).

Pirms 20 gadiem...

1996. gadā LOB uzsāka tradīciju nominēt kādu putnu sugu par gada putnu. Par pirmo gada putnu izvēlta grieze.

6 Vēl pirms kongresa 13.11.1986. LOB padomē izvirzīja divus VOB Goda biedra kandidātus, kuru darbība ievērojami veicināja ornitoloģijas attīstību un putnu aizsardzību Latvijā, – Kārli Vilku un Egonu Tauriņu (abi bija LOB Goda biedri).

Papes stacijas vadītājs Agris Celmiņš (pa labi) un putnu gredzenotājs Vladimirs Smislovs, Papes ezera piekrastē, 08.1988.

Foto no V.Smislova arhīva.

1996. gadā LOB izdevusi grāmatu “Latvijas meža putni” – tas ir pirmais putnu fotonoteicējs no sērijas “Latvijas putni”, kurā publicēti gan vietējo, gan arī ārzemju putnu fotogrāfu darbi, kā arī sniegta detalizētāka informācija par 83 putnu sugām. Lielu darbu grāmatas un šīs sērijas izveidošanā ir ieguldījis toreizējais LOB direktors, grāmatas redaktors Māris Strazds. 2002. gadā izdots grāmatas 2. izdevums, kurā tika aprakstītas un attēlotas 87 sugas.

1996. gada 9. jūnijā dibināts Latvijas vides aizsardzības fonds – valsts institūcija, kas novirza valsts budžeta līdzekļus dažādu vides aizsardzības pasākumu nodrošināšanai. Ar fonda finansiālo atbalstu daudzus gadus tiek izdots LOB žurnāls “Putni dabā”, kā arī notiek daudzi citi putnu izpētes, sabiedrības izglītošanas un putnu vērošanas popularizēšanas pasākumi. Lasi vairāk: Urtāne 2006.

1996. gadā Latvijas Banka sagatavoja piemiņas sudraba monētu “Grieze” no sērijas “Apdraudētā fauna” (10 latu nominālvērtībā,

Papes putnu tornis, 23.06.1998.

Foto: R.Matrozis.

sudrabs, 925. raudze, 15 000 tirāža, grafisko dizainu veidojis mākslinieks Edgars Folks). Monēta veltīta griezei *Crex crex* kā vienai no Eiropas apdraudētākajām putnu sugām.

1996. gada vasarā Papes ezera dienvidu krastā tika atklāts Latvijā pirmais putnu vērošanas tornis (Pasaules dabas fonda projekts) (Anon 1996), kas piecpadsmit gadu laikā kļuva par vietējo tūrisma apskates vietu, līdz nodegšanai no zibens spēriena 11.07.2011. Jāatzīmē, ka pēc 2000. gada līdzīgu torņu būvēšana (dažādu projektu ietvaros) pie labākajām putnu vērošanas vietām pakāpeniski tika uzsākta arī citur Latvijā un tāpēc kopš 2002. gada par tradīciju ir kļuvušas sacensības putnu skaitīšanā Torņu cīņās.

1996. gadā no 14. līdz 18. novembrim Ķemeru notika starptautiskais seminārs, kas veltīts mazo un vidējo ērgļu aizsardzības pasākumu plāna apspriešanai un izstrādāšanai. No

Latvijas tajā piedalījušies ornitologi Aivars Petriņš (dz. 1951), Māris Strazds (dz. 1960) un Uģis Bergmanis (dz. 1963). Nākamajā gadā tika prezentēti abu sugu aizsardzības plāni (Anon 1997; Meyburg u.a. 1997).

Pirms 10 gadiem...

No 2006. gada 17. janvāra līdz 2. februārim norisinājies "Āfrikas odiseja", jeb zinātniskā ekspedīcija uz Etiopiju, kurā piedalījās ornitologs Māris Strazds, žurnālists Sandijs Semjonovs un operators Ģirts Straustiņš. Brauciena mērķis bija apmeklēt Latvijas melno stārķu ziemošanas vietas šajā Āfrikas valstī un atrast ar satelītraidītājiem iezīmētos putnus. Šis bija pirmais putnu izpētes projekts, par kuru daudz informēja plašsaziņas līdzekļi, sākot jau no iezīmēšanas brīža iepriekšējā vasarā un visu turpmāko gadu (regulāra projekta jaunāko ziņu publicēšana laikrakstā "Diena", interneta ziņu portālā "Delfi", LTV1 raidījumā "Vides fakti"). Daži no rakstiem: Bojārs 2005, 2006a; Strazds 2006.

2006. un 2007. gadā notika jūras putnu uzskaites Latvijas un Igaunijas piekrastē, Eiropas Savienības "LIFE-Daba" programmas finansētā projekta "Jūras aizsargājamās teritorijas Baltijas jūras austrumu daļā" ietvaros. Uzskaites pēc noteiktas metodikas tika veiktas no kuģa, no lidmašīnas un maršrutu uzskaitēs gar krastu. Rezultātā iegūta aktuāla informācija par jūras putnu koncentrāciju dažādos gadalaikos, precizētas īpaši aizsargājamo jūras teritoriju robežas un iegūta vērtīga pieredze šādu uzskaišu veikšanā. Lasi vairāk: Matrozis 2007, Stīpniece 2008.

2006. gadā Latvijā tika uzsākta video novērošana pie apdzīvotajām putnu ligzdām. Pirmajā gadā interese varēja ielūkoties balto stārķu

dzīvē (Bojārs 2006b), bet turpmākajos gados vērot daudzu citu putnu sugu ligzdošanas norises (mazo ērgļu, meža pūču, zivjērgļu, u.c.).

2006. gada 25. jūlijā Ķemeru nacionālā parka administrācija pieņēma "vēsturiski svarīgu lēmumu" izveidot sezonas ūdensputnu medību liegumu Kaņiera ezerā, faktiski šajā vietā aizliedzot rudens ūdensputnu medības, līdz ar to ievērojami mazinot traucējumu ūdensputniem rudens migrācijas laikā. Šis ezers ir viens no putniem bagātajiem mitrājiem Latvijā, 1995. gadā iekļauts Rāmsares konvencijas sarakstā un piesaista tūkstošiem ūdeņu putnu gan ligzdošanas, gan arī migrācijas un atpūtas laikā. Kā atzina šīs iniciatīvas autors ornitologs Jānis Ūze: "Medības ir krasā pretrunā ar šādu ezera izmantošanas veidu, jo izmaina putnu uzvedību – tie kļūst tramīgi un līdz ar to grūtāk novērojami; neskatoties uz to, ka medības notiek tikai vienu reizi nedēļā, medību norise liedz citiem apmeklētājiem netraucēti atpūsties pie ezera, tai skaitā vērot putnus" (Ūze 2006). Turpmākajos gados putnu vērošanas un atpūtas nolūkos šo ezeru regulāri apmeklē daudzi vietējie un ārzemju viesi.

2006. gada nogalē tika izdota grāmata "Ķemeru nacionālā parka putni" ornitologu M. Strazda un J. Ūzes redakcijā (Strazds, Ūze 2006; 800 eks. metienā) – svarīgs lokālās faunistikas apkopojums, kuru putnu pētnieki un vērotāji aktīvi izmanto līdz mūsdienām. Grāmatas prezentācija notika Jūrmalā 2007. gada 5. janvārī, tajā piedalījās lielākā daļa no grāmatas 17 līdzautoru, Jūrmalas pašvaldības pārstāvju un citi interesenti.

Autora adrese:
matruslv@inbox.lv

Summary

Significant Events and Anniversaries for the Ornithology of Latvia in 2016 /Ruslans Matrozis/

The tenth (and last) overview includes information on 34 events that have been significant in the field of research of the birds of Latvia or raising awareness about them.

Literatūra

- Ambote S. 2015. Melno stārķu mirstībā varētu būt vainojami dusta krājumi mežos un nomaļās vietās. Ziņa interneta resursā "LSM", 28.06.2015.: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/vide-un-zinatne/dzive/melno-starku-mirstiba-varetu-but-vainojami-dusta-krajumi-mezos-un-nomalas-vietas.al35496/>
- Anon. 1996. Pirmais putnu novērošanas tornis Latvijā. *Lauku Avīze*, 15.10.1996.
- Anon. 1997. European Union Species Action Plan for Lesser Spotted Eagle (*Aquila pomarina*). European Union, 24 p.
- Anon. 2002. Agris Celmiņš. Grām.: Latvijas enciklopēdija 1. sējums. Rīga, SIA „Valērija Belokona izdevniecība”: 866.
- Anon. 2006. Putnu dullums galvā. *Zinātnes Vēstnesis* 12 (325), 19.06.2006.
- Aleksandrovs V. 2003. Putnu vērotājs Agris Celmiņš. *Neatkarīgā Rīta Avīze*, 09.08.2003.
- Avotiņš A. 1990. Pūču uzskaites parauglaukumā Pļaviņu apkārtnē. *Putni dabā* 3: 154–155.
- Avotiņš A. 1999. Pūču uzskaites. Rīga, LOB, 24 lpp
- Avotiņš A., Ķemlers A. 1993. Monitoring of owls in Latvia. *Ring* 15 (1–2): 104–114.
- Baumanis J. 1986. Pape 1966–1986. Nepublicēts manuskripts (mašīnrakstā), 10.lpp
- Baumanis 1987. Jubilejas konference Pape – 20. *Putni dabā* 1: 109–111.
- Bojārs G. 2005. Maija un Varis sāk izkravāties. *Diena*, 06.10.2005.: 18.
- Bojārs G. 2006a. Ar antenu 40 grādu svelmē. *Diena*, 18.01.2006.: 1., 4.
- Bojārs G. 2006b. Internetā var vērot Latgales stārķu dzīvi. *Diena*, 01.06.2006.: 20.
- Celmiņš A. 1988. Mazs putniņš – liels ceļotājs. *Zinātne un Tehnika* 4: 18–20.
- Celmiņš A. 1990. Preliminary results of «Acroproject» in Latvia. *Baltic Birds* 5. 1, Rīga, Zinātne: 67–74.
- Celmiņš A. 2000. Latvijas putni internetā. *Vides Vēstis* 8.
- Grigulis K. 1936. Kādi putni dzīvo Latvijā. Rīga, Latvijas jauniešu sarkanais krusts, 72 lpp
- Gulbe E. 2007. Jānim Viksnem – 70. *Putni dabā* 16.3: 2–10.
- Kasparsons Ģ. 1966. Putni. Grām.: Latvijas dzīvnieki. Rīga, Zvaigzne: 30–66.
- Klimpiņš V. 1986. Latvijas putni. Rīga, Avots, 184 lpp
- Ķuze J. 2006. Kaņiera ezerā izveidots putnu medību liegums. LOB mājas lapa.
- Liepa V. 2010. Ar kalendāru un kompasiem uz Āfriku. *Putni dabā* 2010/3–4: 8–17.
- Matrozis R. 2006a. Baltvācu ornitologam Haraldam Loudonam – 130. *Putni dabā* 16.1: 17–23.
- Matrozis R. 2006b. Ornitologam Nikolajam Tranzē – 120. *Putni dabā* 16.2: 24–30.
- Matrozis R. 2007. Ornitologu jūras brauciens. *Vides Vēstis* 4: 38–43.
- Meyburg, B.-U., Haraszthy, L., Strazds, M., Schäffer, N. 1997. European Species Action Plan for Greater Spotted Eagle (*Aquila clanga*). European Union, 22 p.
- Ozoliņa G. 1997. Novēro gājputnu pārlidojumus. *Diena* 06.10.1997.: 11.
- Podnieks V. 1956. Darbs veido darītāju. *Padomju Students*, 30.02.1956.
- Priednieks J. 1979. Putnu nakts migrācijas Latvijas PSR teritorijā. LVU diplomdarbs.
- Priednieks J., Strazds M., Strazds A., Petriņš A. 1989. Latvijas ligzdojošo putnu atlants. 1980–1984. Rīga, Zinātne, 352 lpp.
- Sināte R. 1998. "Latvijas putni" jaunā iespiedumā. *Laiks*, 13.06.1998.: 4.
- Spuris Z. (red.) 1974. Latvijas dzīvnieku pasaule. Rīga, Liesma, 252 lpp
- Stīpniece A. 2008. Jūras PNV ceļā uz aizsardzību. *Putni dabā* 2008/4: 8–11.
- Strazds M. 2006. Melno stārķu meklēšana satuvina Latviju un Āfriku. *Diena*, 04.02.2006.: 3.
- Strazds M., Ķuze J. (red) 2006. Ķemeru Nacionālā parka putni. Rīga, Jumava, 488 lpp.
- Teivāne R. 2002. Cik daudz DDT satur viens latvietis? *Vides Vēstis* 5/6.
- Transehe N.v. 1929. Die Lettlandische Ornithologische Zentrale. Verhandlungen des VI Internationalen Ornithologen-Kongresses in Kopenhagen 1926. Berlin: 386–389.
- Urtāne S. 2006. Ar sirdi un prātu. Latvijas vides aizsardzības fondam 10 gadi. Rīga, Vides projekti, 164 lpp.
- Vilks K. 1986. Atmiņas par putniem. Rīga, Zinātne, 151 lpp.
- Viksne J. 1960. Latvijas kaijveidīgo putnu migrācijas pēc gredzenošanas datiem. Diplomdarbs, LVU.
- Viksne J. 1987. XIX Starptautiskais ornitologu kongress. *Putni dabā* 1: 106–109.
- Viksne J. 1989. Vissavienības Ornitoloģijas biedrības I kongress un IX Vissavienības ornitologu konference. *Putni dabā* 2: 196–198.
- Viksne J. 2005. Dobumperētāju putnu piesaistīšanas mēģinājumu sākums Latvijā. *Putni dabā* 15.1: 32.
- Viksne J. 2005. Pirmā Vissavienības Ornitologu konference Ļeņingradā, 20.–24.01.1956. *Putni dabā* 15.3: 32.
- Viksne J., Janaus M. 1989. Kaijveidīgo putnu un zivju gārņu kolonijas Latvijā 1986. gadā. *Putni dabā* 2: 55–71.
- Авотиньш А. 1991. Влияние некоторых параметров конструкции и размещения искусственных гнездовых на заселяемость их серыми неясытями. Материалы 10-й Всесоюзной Орнитологической конференции. Минск, том 2 (1): 8–9.
- Авотиньш А. 1991. Численность серой неясыти и заселенность искусственных гнездовых в юго-восточной Латвии. Материалы 10-й Всесоюзной Орнитологической конференции. Минск, том 2 (1): 10 стр.
- Виксне Я.А. 1968. Территориальные связи и демография популяции озерной чайки (*Larus ridibundus* L.) Восточной Прибалтики. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата биологических наук. Таллин, 22 стр.
- Ковшарь А.Ф., Виксне Я.А., Галушин В.М. 2015. Хроника орнитологических конференций Северной Евразии (1956–2010). В кн.: XIV Международная орнитологическая конференция Северной Евразии (Алматы, 18–24 августа 2015 г.). 2-й том, доклады. Алматы, 5–36 стр.
- Матрозис Р. 2013. Орнитологическая деятельность и судьба лифлянского барона Гаральда фон Лоудона (1876–1959). *Русский орнитологический журнал* 855: 641–662.
- Михельсон Х.А., Блум П.Н., Бауманис Я.А. (ред.) 1978. Ориентация птиц. Рига, Зинатне, 205 стр.
- Михельсон Х.А., Меднис А.А., Блум П.Н. 1986. Популяционная экология мигрирующих уток в Латвии. Рига, Зинатне, 111 стр.
- Приедниекс Я.Я. 1987. Определение территориального размещения и численности птиц при составлении кадастра животного мира и ведении экологического мониторинга. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата биологических наук. Москва, 24 стр.
- Приедниекс Я., Куресоо А., Курлавичюс П. 1986. Рекомендации к орнитологическому мониторингу в Прибалтике. Рига, Зинатне, 66 стр.
- Спурис З.Д., Михельсон Г.А., Тауриньш Э.Я. (ред.) 1958. Привлечение полезных птиц-дуплогнездовиков в лесах Латвийской ССР. Рига, издательство Академии наук Латвийской ССР, 249 стр.
- Тауриньш Э., Михельсон Г. 1951. Отчет о работе орнитологической станции АН Латвийской ССР. Орнитологическая конференция, 1951 год. Тезисы докладов. Рига: 20.
- Целминьш А. 1989. Некоторые данные о миграции камышевки-барсучка (*Acrocephalus schoenobaenus* (L.)) на озере Папе. *Сообщения Прибалтийской комиссии по изучению миграций птиц* 20: 82–95.